

TRI POVELJE KNEZOVA BRIBIRSKIH IZDANE BOSANSKOM KNEZU
HRVATINU STJEPANIĆU

MILKO BRKOVIĆ
Zavod za povijesne
znanosti u Zadru

UDK: 949.713:949.715"04/14"+930.22
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1989-09-25

Dosadašnja je historiografija tri povelje knezova Bribirskih izdane bosanskom knezu Hrvatinu Stjepaniću god. 1301, 1304. i 1305, u kojima mu je obećana sigurnost i zaštita posjeda, pravilno razumijevala i donosila uglavnom ispravne sudove o njihovu značenju. Međutim u novije vrijeme ima pokušaja da se te isprave krivo i drukčije tumače, izvodeći na osnovu njih zaključke da su one privatni ugovori između dva odličnika o prisezi vjernosti za zajedničku obranu i da se vlast knezova Bribirskih nikad nije bila učvrstila u Bosni. Da bi se pokazalo da su stariji historičari i diplomatičari ispravno interpretirali navedene tri isprave knezova Bribirskih, autor ovog rada je još jedanput izvršio diplomatičku i historijsku analizu tih isprava i donio svoje tumačenje, konstatirajući da su Bribirski čvrsto vladali Bosnom sve do god. 1322.

Radi se o ispravama iz god. 1301. (2. II), 1304. (30. III) i 1305. (21. II), u kojima ban Pavao I. Bribirski skupa s braćom i sinovima obećaje sigurnost i zaštitu posjeda knezu Hrvatinu Stjepaniću i njegovim potomcima.¹ Dosadašnja historiografija je te isprave pravilno razumijevala i donosila ispravne sudove o njihovu značenju za onodobnu hrvatsku, bosansko-humsku i ugarsku povijest.² Doduše ostalo je još nedorečenih i neriješenih pitanja u vezi historijskog sadržaja tih isprava, ali ono što su stariji historičari napisali o njima jest "klasika" za nas današnje naraštaje koji se bavimo tim razdobljem povijesti. Može se dakle samo nadopunjavati spoznaje o značenju navedenih triju isprava knezova Bribirskih izdanih bosanskom knezu

- 1 Originali ovih triju isprava nalazili su se do drugoga svjetskog rata u arhivu knezova Bačana u Körmendu. Međutim, taj je arhiv stradao u bombardiranju pa su između ostalih i te isprave nestale. Sačuvane isprave iz toga arhiva danas se nalaze u *Magyar országos léveltár* u Budimpešti, ali ovih triju isprava, bar koliko se danas zna, među njima nema. One su nekoliko puta objavljivane od naših poznatih starijih diplomatičara i historičara, pa su stoga tekstovi kojima se mi danas služimo pouzdani.
- 2 U prvom redu misli se na slijedeće radove: Vj. KLAIĆ, *Bribirski knezovi od plemena Šubići do god. 1347*, Zagreb 1897; Isti, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća*, I, Zagreb 1899, II/1, 1900; G. NOVAK, "Pavao Bribirski, ban Hrvata i gospodar Bosne", *Jadranska straža*, Split 1932.

Hrvatinu Stjepaniću a nikako sve potpuno izmijeniti, kako to hoće neki od naših suvremenih historičara. Stoga će ovdje biti još jedanput izanalizirane te tri isprave i dato još jedno mišljenje koje će se temeljiti na diplomatsko-historijskoj analizi navedenih triju isprava.

Naime, pokušava se dokazati da naslov "dominus Bosne" bana Pavla I. Bribirskog, koji prvi put nalazimo u fundacijskoj ispravi za samostan Sv. Ivana kod Skradina iz god. 1299.³ "nije pouzdan", da je "pogreška prepisivača", da je isprava knezova Bribirskih izdana god. 1301. (2. II) "privatni ugovor" o "prisezi vjernosti dvaju odličnika za zajedničku obranu" i dokaz da se ban Pavao spremao s Hrvatينovom pomoću zauzeti "gospodstvo nad Bosnom".⁴ Ide se i dotle da se sve tri navedene povelje knezova Bribirskih proglasi privatnim ugovorom i dokazuje da Bribirci nisu nikad imali čvrstu vlast nad Bosnom. Začudujuće je da naš eminentni historičar hrvatske i bosanske povijesti Nada KLAIĆ ima ovakve poglede o vlasti knezova Bribirskih nad Bosnom. Ona svoje teze doduše potkrepljuje mnogobrojnim izvorima prvoga reda, ali ih tumači na svoj način određujući što je u njima točno a što falsificirano, po čemu je i inače poznata. To ne znači da nikada nije u pravu, ali ustvrditi da su isprave bana Hrvata Pavla I. Bribirskog i njegove braće i sinova izdane bosanskom knezu Hrvatinu Stjepaniću, do tada ne toliko poznatom, *privatni ugovor* o međusobnom pomaganju među dvojicom velikaša, nelogično zvuči i početniku u diplomatiji. Tim više kad se zna da je Nada Klaić napravila ozbiljnu i opširnu analizu isprava hrvatskih narodnih vladara i da je u diplomatiji veoma "potkovana". Kako je moguće u srednjem vijeku da ugovor između bana i njegova podređenog kneza bude ravnopravan? Ta ban Pavao je pored titule "dominus" imao i naslov "dux" koji je urezao čak u svoj novac. Pod njim su kao pod "duxom" stajali banovi koji su priznavali njegovu vlast. U njegov su dukat spadale Hrvatska, Dalmacija i Bosna. On se stoga s punim pravom naziva "Croatorum dominus et Bosne".⁵ Ili pak posumnjati u čvrstoću bribirske vlasti u Bosni, iako se u jednoj od isprava tih vladara, u povelji kneza Mladena I. splitskim trgovcima iz godine 1302. (11. VI), kaže da mogu trgovati "per universum dominium nostrum Croatiae et Boznae" i ako ih tko u tome bude ometao, pa makar to bili i njegovi upravitelji, ban Mladen obećaje trgovcima da će tomu biti u opasnosti vlastita osoba,⁶ teško je uz najbolju volju razumjeti, a još teže

-
- 3 Ova bi isprava, sudeći prema njezinoj indikciji, mogla biti čak iz 1294. godine: S. ANTOLJAK, Ban Pavao Bribirski "Croatorum dominus", *Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru*, XIX/1972, str. 15, bilješka 48. Ispravu donosi između ostalih i T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, VII, Zagreb 1909, str. 331-336.
- 4 N. KLAIĆ, "Iz problematike srednjovjekovne povijesti Bosne", *Prilozi, Institut za istoriju*, XIV, br. 14-15, Sarajevo 1978, str. 17-79 (60-69).
- 5 S. ANTOLJAK, "Ban Pavao Bribirski Croatorum dominus", str. 32-33.

razmišljati u tom smjeru. A to što je ta povelja pečaćena Mladenovim starim a ne banskim pečatom ništa ne mijenja na stvari, jer to nije ništa čudno za bosanske vladare. I nakon bana Mladena I. i još nekoliko drugih bosanskih banova zna se da je i ban Tvrtko, kasniji kralj, u nekoliko svojih isprava iz god. 1355–1356. upotrebljavao pečat sa svoga prstena ili pečat svoga prethodnika, jer njegov nije bio gotov.⁷

Pustimo nek o tim pitanjima govore navedene isprave, koje su na kraju donesene u prijevodu na hrvatski jezik, a mi ćemo ih potkrijepiti s nekoliko drugih suvremenih izvora.

Razlike u transkripciji

Povelje knezova Bribirskih iz god. 1301. i 1305. različito su transkribirane od pojedinih objavljača dok kod povelje iz god. 1304. nema razlika.

Povelju bana Pavla, braće mu i sinova izdanu knezu Hrvatinu god 1301. (2. II) različito su transkribirali Ferdo ŠIŠIĆ,⁸ Ljudevit THALLÓCZY,⁹ i *Codex* Tadije SMIČIKLASA.¹⁰ Thaloczy ima izraz "fide data", a druga dvojica "fide ducti". Thallóczy "et eorum", a oni "in eorum". Jedna cijela rečenica različito je pročitana kod svih trojice. Kod Smičiklasa je dosta kraća i ovako glasi: "successoribus fidelissime et inseparabiliter non postponendo, nec non omni tempore inpermutabiliter". Kod Thallóczya je dosta duža i glasi: "succesoribus integraliter fide inceptam observabunt et servie de predictis possessionibus fidelissime et inseparabiliter non postponent necnon omni tempore impermutabiliter". Šišićevo čitanje je dosta slično Thallóczyevom. Razlikuju se samo u nekim izrazima unutar navedene rečenice. Šišić čita "servire" a Thallóczy pogrešno "servie". Šišić čita "postponendo", a Thallóczy "postponent". Točnijem čitanju ove rečenice bliži su i Šišić i Thaloczy negoli Smičiklasov *Codex*. Nadalje u povelji Thallóczy čita "fide vel conversio", a ostali "fide nobis e conuerso". Thallóczy "nexu promissionis", a ostali "nexu permissioni". Thallóczy čita "secus facere", a ostali "secus pacem", "in predictis", a ostali "in predictas". Thallóczy ima "vel", ostali nemaju. Thallóczy čita "eveniet", a ostali "eueniret", zatim "pro", ostali "quod" i "violatorque" umjesto "violator" kod ostalih.

6 T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus ...*, VIII, Zagreb 1910, str. 27–28.

7 To su Tvrtkove povelje iz god. 1355. (13.II. i 1.IX) i 1356. (14.III): Historijski arhiv u Dubrovniku, *Diversa cancellariae*, XXV/18, pag. 86'–87'; *Acta sancte Marie maioris*, 194, Č 104.

8 F. ŠIŠIĆ, "Iz arkiva u Körmendu", *Vjesnik Kr. Hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, VII, Zagreb 1905, str. 213.

9 L. THALLÓCZY, "Istraživanje o postanku bosanske banovine sa naročitim obzirom na povelje Körmendskog arhiva", *Glasnik Zemaljskog muzeja*, XVIII, Sarajevo 1906, str. 134.

10 T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus ...*, VIII, str. 3–4.

Povelja Bribirskih knezu Hrvatinu Stjepaniću iz god. 1305. (21. II) također je mjestimično krivo pročitana od Ljudevita Thallóczya.¹¹ Najviše pogrešaka ima u padežima pojedinih riječi. Tako Thallóczy npr. čita "suorum filioem" umjesto "suorum filiorum" kako svi drugi čitaju koji su objavili ovu ispravu,¹² "iuramento supradictis" umjesto "iuramento suprascriptis", "nobis manifestum" umjesto "nobis manifestam", "sibi prorsus" umjesto "sibi prius", "non possumus" umjesto "non possumus", "iungimus" umjesto "iniungimus", "voletesque, si" umjesto "volentes, quod si" i slično.

Diplomatičke formule

Diplomatičke formule ili sastavni dijelovi tih triju povelja knezova Bribirskih su veoma ujednačene. Sve tri isprave su pisane po istom *formularu*, što pokazuje ustaljenost dotične kancelarije i dokazuje da ih je pisao isti notar, iako se njegovo ime ne navodi. Sve tri ove povelje imaju sljedeće diplomatičke formule: intitulaciju, promulgaciju, inskripciju, naraciju, dispoziciju, sankciju, koroboraciju i dataciju. Redosljed formula je isti osim u povelji iz god. 1301. (2. II) u kojoj su sankcija i koroboracija zamijenile mjesta.

Navedene povelje knezova Bribirskih imaju svoje konvencionalne dijelove, kao što ih imaju i isprave drugih uređenih srednjovjekovnih kancelarija. Međutim ti konvencionalni dijelovi obrađivanih povelja sadrže samo najvažnije formule isprava, odnosno sve nepotrebne ili ukrasne formule izostavljene su u ovim poveljama. Tako *protokol* ili *uvod* sadrži samo intitulaciju i inskripciju; *tekst*, *kontekst* ili *korpus* sadrži promulgaciju (publikaciju ili notifikaciju) koja je zamijenila svoje mjesto s inskripcijom, naraciju ili ekspoziciju, dispoziciju, koroboraciju i sankciju; dok *esbatokol* ili *zaključak* sadrži samo dataciju.

Intitulacija ovih triju isprava, odnosno povelja, knezova Bribirskih jest intitulacija više osoba. Te su osobe ban Pavao sa svojom braćom i sinovima. U povelji iz god. 1301. (2. II) izdanoj u Skradinu intitulacija glasi: "Nos Paulus banus Croatorum vncum karissimis fratribus Georgio et Mladino comitibus ciuitatum Dalmacie, filiisque nostri predilectis Mladino, Georgio, Paulo et Gregorio trium camporum, Hliune et Cetina comitibus".¹³ Tu je jasno koje titule imaju braća i sinovi među kojima najvišu titulu ima knez Pavao I. On je "banus Croatorum". Uočljivo je u ovoj intitulaciji da on nema izraz "dominus Bosnae" koji je sadržan u njegovoj ispravi iz godine 1299. (7. IV), izdanoj također u Skradinu, u kojoj se govori o gradnji

11 L. THALLÓCZY, "Istraživanje o postanku bosanske banovine ...", str. 435-436.

12 Tako: F. ŠIŠIĆ, "Iz arkiva u Körmendu", str. 214-215; L. THALLÓCZY, "Istraživanje o postanku bosanske banovine ...", str. 435-436; T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus ...*, VIII, str. 96-97. i drugi.

13 F. ŠIŠIĆ, "Iz arkiva u Körmendu", str. 213.

samostana Sv. Ivana Krstitelja kod Skradina.¹⁴ U toj se ispravi navodi "banus Croatie et Dalmatie" umjesto "Croatorum", pa se može pretpostaviti da je tu ispravu pisao notar sa stranom naobrazbom, ili je to pak izmijenjeno u kasnijim prijepisima. U povelji iz god. 1304. (30. III), izdanoj u Splitu, intitulacija glasi: "Nos Paulus banus Croatorum et Mladinus Bosnensis, ac Mladinus triūm camporum et tocius terre Hlim, Georgius Spalatensis, Paulus et Gregorius comites, filii dicti domini P(auli) bani".¹⁵ Iste su dakle osobe ali neke od njih imaju drukčije titule, o čemu će biti govora kasnije. Intitulacija treće povelje knezova Bribirskih, izdane god. 1305. (21. II) u Skradinu, glasi: "Nos Paulus banus Croatorum et tocius Bosne dominus, vncum karissimis filiis nostris Mladino bano Bosnensi, Georgio Spalatensi, Paulo Traguriensi et Gregorio Sibenicensi comitibus".¹⁶ Nema dakle dviju osoba iz intitulacije prvih dviju povelja, o čemu će također biti govora u historijskom sadržaju ovih isprava.

Promulgacija (publikacija ili notifikacija) dolazi odmah iza intitulacije iako se to logički ne bi očekivalo. Ona je dakle zamijenila mjesto sa sljedećom formulom obrađivanih isprava, odnosno s inskripcijom, ali je konstantna u sve tri povelje. Promulgacijom se uglavnom najavljuje sadržaj isprava, a u ove tri povelje glasi: "significamus" (1301., 1304) i "significamus quibus expedit tenore presencium". Dakle, u prve dvije povelje veoma je kratka, a u trećoj nešto duža.

Inskripcija ili *adresa* ovih triju povelja knezova Bribirskih ima *uopćeni oblik*. U ispravi iz god. 1301. glasi: "omnibus quibus expedit tenore presencium vniuersum", zatim god. 1304: isto, osim što je ispušten izraz "omnibus", a u povelji iz god. 1305. sasvim je skraćena u jedan izraz: "vniuersum".

Naracija ili *ekspozicija* navedenih triju povelja knezova Bribirskih veoma je značajna za kasnije isprave nastale u latinskoj bosansko-humskoj kancelariji. U latinskim ispravama Bribirskih prethodnika u Bosni nema formule naracije. Počevši od njih ona se kasnije stalno upotrebljavala u bosansko-humskoj latinskoj kancelariji sve do propasti Bosne god. 1463. Bribirska je dakle kancelarija uvela formulu naracije u bosansko-humske latinske isprave. U prvoj od navedenih povelja (iz god. 1301) naracija je nešto duža od onih u druge dvije. Ona svojim sadržajem govori o okolnostima koje su prethodile nastanku ovih triju isprava i donosi neke od povijesnih podataka iz toga vremena, o čemu će biti više govora u historijskom sadržaju ovih isprava.

Dispozicija obuhvaća najvaći i najvažniji dio teksta isprave. Na osnovu nje donose se historijske činjenice u svim srednjovjekovnim

¹⁴ T. ŠMIČIKLAS, *Codex diplomaticus ...*, VII, str. 331–336.

¹⁵ F. ŠIŠIĆ, "Iz arkiva u Körmendu", str. 214.

¹⁶ IBIDEM, str. 214–215.

povijestima koje se pozivaju na isprave, pa tako i dispozicija ovih triju isprava donosi podatke za srednjovjekovnu hrvatsku i bosansko-humsku povijest. Dispozicija je ustvari najveći dio historijskog sadržaja navedenih triju isprava knezova Bribirskih, pa stoga niti u ovoj formuli neće biti ovdje pojedinačnog govora, kao što nije bilo posebno govora niti o naraciji. Sadržaj dispozicije ovih triju povelja bit će donesen posebno za svaku od ove tri isprave u njihovu historijskom sadržaju. Ovdje se za nju može reći da izražava volju donatora, to jest knezova Bribirskih.

Sankcijom se želi izvršiti ostvarivanje pravnog akta u ispravi. Stoga njezino mjesto treba biti odmah uz dispoziciju. Međutim u navedenoj ispravi knezova Bribirskih iz god. 1301. ona nije uz dispoziciju nego uz *koroboraciju*, dok je u ostale dvije povelje na svom mjestu, to jest uz dispoziciju. Odstupanje od pravila u povelji iz god. 1301. može se opravdati time što je sankcija ove isprave spojena s koroboracijom, pa je onda skupa s tom formulom vezana za dispoziciju. Sankcija u ovim poveljama ima biblijsko-teološki sadržaj, što pokazuje da je ušla u isprave kao formula iz crkvenih krugova. Sastoji se od *prijetnje*, *prokletstva* i *zakletve*. Za sve troje glavni je inicijator ban Pavao.

Koroboracija kao diplomatska formula najavljuje sredstva i način kojima pravnom činu osigurava pravni učinak. U našim slučajevima to su pečati banova Pavla i Mladena i knezova Mladena i Jurja Bribirskih.¹⁷

Daticija se ovih povelja nalazi na kraju. Sadrži zemljopisni i vremenski datum. Skradin je najvjerojatnije mjesto nastanka i izdavanja povelja iz god. 1301. i 1305, jer je tu bilo prenešeno sjedište Bribirskih. U povelji iz god. 1301. nakon mjesta izdavanja donesen je i blagdan (*in festo purificationis virginis gloriose*). Iza toga dolazi godina bez oznake dana i mjeseca, jer se oni određuju po tom blagdanu. Međutim u povelji izdanoj god. 1305, također u Skradinu, nema oznake blagdana, nego samo dan, mjesec i godina, dok je u onoj iz god. 1304, izdanoj u Splitu, donesen blagdan u daticiji (*in crastino resurreccionis domini*), a onda godina. Ova povelja također sadrži ustanovu gdje je izdana, a vjerojatno je tu i sastavljena. To je "in loco fratrum Predicatorum". Taj se termin upotrebljava za dominikance. Sve tri navedene povelje datirane su prema *stilus incarnationis* ili *annuntiationis*.

Historijski sadržaj

1. Povelja knezova Bribirskih knezu Hrvatinu Stjepaniću iz god. 1301. (2 II).¹⁸

¹⁷ IBIDEM, str. 213–215. u bilješkama.

¹⁸ Povelju su objavili: F. ŠIŠIĆ, "Iz arkiva u Körmendu", str. 213; L. THALLÓCZY, "Istraživanje o postanku bosanske banovine ...", str. 134; T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus ...*, VIII, str. 3–4; L.

Ovom poveljom hrvatski ban Pavao Šubić (1272–1312), skupa s braćom Jurjem i Mladenom te sinovima Mladenom, Jurjem, Pavlom i Grgurom u Skradinu, potvrđuje sve posjede knezu Hrvatinu Stjepaniću, sinu Stjepanovu. Posjedi se nalaze u Donjim Krajevima Bosne. Povelja se također odnosi na braću i nasljednike kneza Hrvatina. Štoviše ban Pavao s braćom i sinovima obećaje vojnu i svaku pomoć knezu Hrvatinu i njegovoj braći ako bi tko napao njegove gradove i posjede, sve dotle dok knez Hrvatina sa svojom braćom, baštincima i nasljednicima bude vjeran banu. U povelji obje stranke daju međusobno obećanje da neće prekršiti mir i dogovoreno u ispravi. Onaj tko to prekrši smatrat će se izdajnikom. Sve dogovoreno u povelji Bribirski zajamčuju svojim pečatima.

Ban Pavao dolazi, prema ispravama, po prvi put u dodir s istaknutim bosanskim velmožom knezom Hrvatinom god. 1299. kad se prvi put naziva "dominus Bosne", u ispravi izdanoj u Skradinu po kojoj uzima sv. Ivana Krstitelja za patrona svoga roda i gradi istoimenu crkvu kraj Skradina koju predaje franjevcima "reda Male braće".¹⁹ Upravo je ban Pavao I. Bribirski Hrvatinov posrednik na napuljskom dvoru kod kralja Karla II. koji nagrađuje Stjepaniće god. 1299. (14. VI), na čelu s knezom Hrvatinom, potvrđujući im "Donje Krajeve bosanske zemlje" (*partes provinciarum inferioris tere Bocziensis*).²⁰ Kralj to čini iz razloga što je knez Hrvatina, skupa sa svojom braćom i sinovima, na strani ugarskog kraljevstva kao i ban Pavao. Hrvatina dakle ne može direktno nego preko bana Pavla "kontaktirati" s kraljem.

Međutim u Pavlovoj povelji Hrvatinu iz god. 1301. nema titule "dominus Bosnae". Nije moguće da je između 1299. (7. IV) i 1301. prestala vlast bana Pavla nad Bosnom, jer je to vrijeme kad se i napuljski i budimski dvor prosto natječu koji će više ugoditi banu Hrvata, a u samoj Bosni nema nekog jačeg protivnika knezova Bribirskih. Naprotiv, moglo bi se zaključiti da su se Bribirci veoma učvrstili u Bosni jer već sredinom sljedeće (1302) godine Pavlov se brat Mladen u svojoj povelji splitskim trgovcima naziva "banus bosnensis".²¹ Moguće je, po svoj prilici, da se *gospodar Bosne* "utopilo" u "banus Croatorum" od god. 1299. do 1302. kao skupna titula bana Pavla I., a onda nakon preraspodjele uprave među knezovima Bribirskim jedan od njih preuzima bosanski banat kao posebnu titulu koju su imali njegovi prethodnici u Bosni. Doduše ne zna se niti kojom zaslugom god. 1299. ban Pavao nosi titulu *gospodar Bosne*, ali je ta titula sasvim realna za Bribirske tih godina. Na temelju

---

THALLÓCZY – ECKHART, *Studien zur Geschichte Bosniens und Serbiens im Mittelalter, München und Leipzig 1914*, str. 325–326. i drugi.

¹⁹ T. SMICIKLAS, *Codex diplomaticus* ..., VII, str. 331.

²⁰ IBIDEM, str. 342–343.

²¹ T. SMICIKLAS, *Codex diplomaticus* ..., VIII, str. 27–28.

povelje iz godine 1301. vidljivo je da je knez Hrvatini učinio neke zasluge pred banom Pavlom pa mu stoga ovaj jamči da će čuvati njegove posjede, braniti njega i njegov rod od neprijatelja sve dotle dok knez Hrvatini i njegova braća budu održavali obećanu vjernost prema Bribircima. Ova je dakle povelja *vazalni ugovor* između *vazala* i *seniora* u kojem pretpostavljeni zajamčuje potčinjenom dogovoreno u ispravi. Stoga se, prema našem mišljenju, samo na osnovu toga što u povelji knezu Hrvatiniu ban Pavao nema titule "dominus Bosne" ne može zaključiti da Bribirski gube vlast u Bosni između 1299. i 1302. god. jer niti u sljedećoj povelji istom knezu Hrvatiniu (1304) ban Pavao nema nikakve titule u odnosu na Bosnu, ali je u istoj povelji jasno da je njegov brat Mladen bosanski ban. Međutim, u trećoj sačuvanoj povelji knezu Hrvatiniu iz god. 1305, kako ćemo poslije vidjeti, ban je Pavao "tocius Bosne dominus", iako je u istoj toj povelji njegov sin i dalje bosanski ban. Tu je dakle posrijedi stupnjevanje bribirskih titula i vlasti u Bosni. Prvo je ban Pavao I. *gospodar Bosne*, zatim je on taj naslov "utopio" u skupni naslov "banus Croatorum", a onda se od toga 1302. godine, a možda i prije, stvara ili bolje rečeno nasljeđuje stari naslov "banus Bosne". Nakon toga se početkom godine 1305, kako se može kasnije vidjeti, a možda i nešto prije, stvara ili bolje rečeno proširuje prijašnji stari naslov "dominus Bosne" u novi stupanj vlasti "tocius Bosne dominus" čineći skupa s već postojećim "banus Bosne" novu cjelinu u *gospodarenju Bosnom*. Međutim, istovremeno s titulom "tocius Bosne dominus", u ispravama toga doba, nalazi se i "dominus Bosne". Tako npr. u ispravi u kojoj se ban Pavao obraća papi Klementu V. tražeći od njega da pruži pomoć Zadranima koji su bili ugroženi od Mlečana.²² Isti papa bana Pavla u ispravi iz god. 1311. (22. VI), u kojoj povjerava zadarskom nadbiskupu da skinje izopćenje s hrvatskog bana, koji je izopćen jedino zbog toga što je trgovao s Mlečanima koje je pak papa izopćio zbog sukoba oko Ferrare, naziva "dilecti filii nobilis viri bani Pauli Chroatorum Bosneque domini".²³ Isto se tako, približno iz ovih godina, na pečatniku bana Pavla Bribirskog, nađenom god. 1961. u Zadru, nalazi ovakav natpis: "PAULUS DE BREBERIO BANUS CROATORUM DNS ET BOSNE".²⁴ Međutim smrću bana Pavla I. (1312) nestaje i njegovih titula za Bosnu, a njegov sin Mladen II. ostavlja sebi, što se tiče Bosne, samo naslov "banus" sve do god. 1322. kad ga uz ino silom prilika gubi.

Braća bana Pavla I, u čijem zajedništvu izdaje povelju knezu Hrvatiniu god. 1301, jesu knez Juraj I. (1274–1302) i knez Mladen I. (1276–1304), "comitibus ciuitatum Dalmacie", a sinovi su mu Mladen II. (1301–1341), Juraj II. (1303–1330), Pavao II. (1301–1346) i Grgur

²² IBIDEM, str. 105–106.

²³ IBIDEM, str. 284.

²⁴ J. BELOŠEVIĆ, "Pečatnik hrvatskog bana Pavla I Bribirskog iz Zadra", *Diadora*, 3, Zadar, 1965, str. 159–165.

II. (1301–1372), Triju Polja, Livna i Cetine knezovi. Koja su to *Tri Polja*, ne zna se zasigurno i stoga postoji više različitih mišljenja. Jedni misle da je to *Tripolje* u Livnu,²⁵ drugi da su to polja kod Glamoča, Duvna i Kupresa, ili pak tri polja u Hrvatskoj, to jest Kninsko polje (Kosovo kod Knina), Drniško polje (Petrovo polje kod Knina) i Mučko polje (Snina kod Muća),²⁶ a treći pak misle da su to Cetinsko, Livanjsko i Duvanjsko polje ili možda druga polja na granici Hrvatske, Bosne i Huma.²⁷ Prema svojoj zemljopisnoj cjelini i prostranosti to bi također moglo biti Duvanjsko, Livanjsko i Kupreško polje.

Donji Krajevi, kojima upravlja rodonačelnik kasnijih knezova Hrvatinića, knez Hrvatina, već se duže vrijeme nalaze u posjedu Stjepanića, koji upravljaju njima na temelju feudalnih odnosa. U Donje Krajeve spadale su župe: Pliva, Luka, Banica, Vrbanja s gradom Kotorom, Sanica, Mrin, Glaž, i Zemljanik.²⁸

Pored intitulacije i samog teksta povelje i *pečati* Bribirskih (*buiusmodi sigilla nostra diximus apponenda*) govore o zajedničkoj garanciji knezova Bribirskih za dobra kneza Hrvatina i njegova roda.

Mjesto izdanja ove povelje je Skradin u kojem su Bribirski izdavali razne isprave koje se odnose na mnoge adrese. Prije Skradina sjedište Bribirskih je bio grad Bribir po kojem su i dobili naziv Bribirski. Skradin je pored hrvatske, veoma važan i za bosansko-humsku povijest, kako se vidi iz ove povelje. Oko god. 1302. ban Pavao je po svoj prilici u Skradinu kovao bosanski novac, a nakon njega njegovi sinovi.²⁹

2. Povelja knezova Bribirskih knezu Hrvatinu Stjepaniću iz god. 1304. (30. III).³⁰

Ovo je druga povelja, koliko je poznato, koju Bribirski izdaju knezu Hrvatinu. U intitulaciji su navedeni: Pavao (*banus Chroatorum*), Mladen I. (*banus Bosnensis*), Mladen II. (*comes trium camporum et tocius terre Hlim*), Georgius (*comes spalatenensis*) te Pavao i Grgur (*fili dicti domini Pauli bani comites*). U ovoj su povelji prisutne neke izmejne u titulama u odnosu na povelju iz god.

²⁵ L. THALLÓCZY, *Studien zur Geschichte Bosniens ...*, str. 325.

²⁶ F. ŠIŠIĆ, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*, Zagreb 1925, str. 447, bilješka 42.

²⁷ V. KLAIĆ, *Bribirski knezovi od plemena Šubić do god. 1347*, Zagreb 1897, str. 173.

²⁸ M. PRELOG, *Povijest Bosne od najstarijih vremena do propasti kraljevstva*, Sarajevo /bez godine/, str. 25; M. VEGO, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, Sarajevo 1957, str. 34.

²⁹ M. VEGO, *Naselja bosanske srednjovjekovne države*, str. 162.

³⁰ Povelju su objavili: F. ŠIŠIĆ, "Iz arkiva u Körmendu", str. 214; L. THALLÓCZY, "Istraživanja o postanku bosanske banovine ...", str. 345; T. SMICIKLAS, *Codex diplomaticus ...*, VIII, str. 80 (prema F. ŠIŠIĆU); L. THALLÓCZY, *Studien zur Geschichte Bosniens ...*, str. 326–327. i drugi.

1301. Braća Pavao I. i Mladen I. drže banate, jedan u Hrvatskoj a drugi u Bosni. Međutim, među braćom banovima nema trećeg brata Jurja, koji se vjerojatno tada nalazio negdje izvan Hrvatske. Sinovi bana Pavla I. su navedeni po starosti, a isto tako su im i kneževske časti raspodijeljene. Mladen II. upravlja Trima Poljima i cijelom zemljom Hum. Od tog vremena pa sve do propasti bosanskog kraljevstva (1463) bosanski će se vladari kititi tom titulom, osim u nekoliko kraćih prekida. Naime ban je Pavao iskoristio sukobe braće Milutina i Dragutina Nemanjića oko srpskog prijestolja i vjerojatno preko svoga vazala Ižana Nelipića ili čak osobno zauzeo Hum.³¹ Sin Ižana Nelipića Konstantin (*comes Constantinus*) upravljao je u svojstvu vazala knezova Bribirskih nekim humskim župama.³² To su svoje pravo knezovi Bribirski istakli u povelji knezu Hrvatinu iz god. 1304. u intitulaciji kneza Mladena II. Tako je Hum s Trima Poljima činio jednu od upravnih jedinica knezova Bribirskih, kojom je upravljao Mladen II. koji je uskoro naslijedio istoimenog strica na bosanskoj bansknoj stolici, a očevom smrću i banat Hrvatske. Pavlov brat Juraj I. nema više časti splitskog kneza, nego njegov istoimeni sin Juraj II. Najmlađi sinovi bana Pavla Pavao i Grgur nemaju, bar prema povelji, nikakve posjede, osim kneževskih titula.

Promjene u preraspodjeli vlasti između knezova Bribirskih dovoljan su razlog da oni, na čelu s banom Hrvatim Pavlom I, pozovu kneza Hrvatina Stjepanića na "dogovor" u Split. Ta knez je Hrvatini dobio iznad sebe još jednoga bana, i to "specijalno" za Bosnu u kojoj se nalaze njegovi posjedi. Ban Pavao ovdje nastupa kao "maior et senior atque pater" i kao takav nalaže bratu i sinovima da se unaprijede odnosi prema knezu Hrvatinu i njegovu rodu i da se obećano u povelji besprijekorno izvršava. Možda je čak bilo došlo do nekih sukoba nekoga od knezova Bribirskih s knezom Hrvatinom, jer je kazna kojom Pavao prijete svojim sinovima i bratu očinska i starješinska. U ovoj povelji ban Pavao naziva Hrvatina "naš vjerni kum", pa su tu uz političke prisutni i kumovski, odnosno rođački odnosi. Stoga i sam ban Pavao za sebe obećaje knezu Hrvatinu da mu neće oduzimati utvrde i zemlje i da neće sumnjati u njega sve dotle dok on i njegovi sinovi ne počine "infidelitatem manifestam" (očitu nevjeru).

Upravo u god. 1304. pada smrt bana Mladena I. koju Miha Madijev pripisuje bosanskim patarenima. Po svoj prilici ta je vijest Mihe Madijeva točna, jer, po svemu sudeći, radi se o unutaršnjem vjerskom sukobu u Bosni, iako je još u lipnju 1302. god. došlo do vojnog sukoba negdje u istočnoj Bosni na rijeci Drini između bana Mladena I. i Stjepana I. Kotromanića, u kojem je Kotromanić bio ozbiljno potučen i ugrožen.³³ U godini 1304. vlast Bribiraca je u Bosni veoma

31 M. DINIĆ, "Comes Constantinus", *Zbornik radova Vizantološkog instituta*, 7, Beograd 1961, str. 6.

32 IBIDEM, str. 10.

sigurna i nema nikakvih oružanih sukoba, pa je stoga uzrok Mladenove smrti zasigurno vjerski sukob.

3. Povelja knezova Bribirskih knezu Hrvatinu Stjepaniću iz god. 1305. (21. II).³⁴

U toj je povelji sadržan i treći stupanj vlasti knezova Bribirskih nad Bosnom "tocius Bosne dominus" i istovremeno novi ban Bosne u osobi Pavlova najstarijeg sina Mladena II. Ostali su njegovi sinovi zadržali svoje časti iz god. 1304. Jedino je najmlađi sin Grgur postao šibenski knez. Međutim nema ni titule "comes trium camporum et tocius terre Hlim", odnosno Hum, koja se nalazi god. 1304. u njihovoj ispravi. Ona je podređena i "utopljena" u titulu "bonus Bosne" a osobito u "bonus Croatorum et tocius Bosne dominus", iako za ovo područje knezovi Bribirski imaju svoje knezove. U intitulaciji nema ni braće Pavlove, knezova Jurja i Mladena. Juraj je umro god. 1302. a Mladen poginuo 1304, kako je već rečeno.

Položivši tjelesnu zakletvu pred hostijom u crkvi sv. Marije u Skradinu, ban Pavao i sinovi mu Mladen, bosanski ban, Juraj, splitski knez, Pavao, trogorski knez i Grgur, šibenski knez, ponovno obećaju da će uvijek i trajno biti pravi prijatelji kneza Hrvatina, svoga vjernog rodaka, odnosno kuma i njegovih sinova. Od Hrvatineve župe Donji Krajevi Bosne, tj. gradova, posjeda i druge baštinske zemlje, knezovi Bribirski neće smanjiti niti oduzeti. Postupat će tako prema knezu Hrvatinu i njegovim sinovima, da kad dođe k njima (Bribirskima) bude uvijek slobodan i siguran da ga neće nikad na prijearu zarobiti. Čak ako bi ga netko i optužio da je nevjeran Bribirskima, oni mu neće praviti smetnje da se slobodno vrati u svoj tabor, niti je dužan bez svoje volje ispričavati se pred njima (Bribirskima). Ako knez Hrvatina zapadne u nevolje i ako ga tko napadne knezovi će mu Bribirski pružiti u svako vrijeme pomoć. U protivnom, ako se knez Hrvatina iznevjeri i ne htjedne nevjeru ispraviti knezovi mu Bribirski obećaju da će mu navijestiti pismeno rat četiri mjeseca unaprijed. Prije toga roka ne smiju ništa poduzimati niti protiv njega niti protiv njegovih prijatelja i dobara. Ako bi se u tom roku on ili njegovi sinovi našli na teritoriju Bribirskih, oni ga ne smiju zarobiti. Za sve obećano ban Pavao sa svojim sinovima jamči da se neće promijeniti, jedino ako bi – što ne dao Bog! – počinio očitu nevjeru koju ne bi htio ili mogao ispraviti, potvrđujući sve svojim pečatom i pečatima svojih sinova.

33 S. ĆIRKOVIĆ, *Istorija srednjovekovne bosanske države*, Beograd 1964, str. 78.

34 Povelju su objavili: F. ŠIŠIĆ, "Iz arkiva u Körmendu", str. 214–215; L. THALLÓCZY, "Istraživanje o postanku bosanske banovine ...", str. 435–436; T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus ...*, str. 96–97 (prema ŠIŠIĆU); L. THALLÓCZY, *Studien zur Geschichte Bosniens ...*, str. 328–329. i drugi.

Ova je povelja kruna svih dosadašnjih odnosa između knezova Bribirskih i kneza Hrvatina Stjepanića. Ona je također svjedočanstvo čvrste vlasti knezova Bribirskih u Hrvatskoj, Bosni i Humu. U njihovu su rodu dva bana što izdaju isprave svojim velikašima, trgovcima, crkvi i drugim ustanovama i osobama. Prema knezu Hrvatinu su u izvršnim odnosima kako se može vidjeti iz kićenih epiteta ove srednjovjekovne isprave. Bez obzira na pretjeranu susretljivost knezova Bribirskih prema knezu Hrvatinu u toj povelji, realno stanje međusobnih odnosa bilo je tih godina veoma dobro u Bribirskim zemljama. I ovu kao i prethodne dvije povelje knezu Hrvatinu Bribirski izdaju samostalno i ne navode ugarskog kralja.

†††

Istovremeno s bosanskim banstvom i gospodstvom Bribirskih u Bosni se zna i za drugu bansku obitelj. Naime, to su Stjepan I. Kotromanić (1290–1310) i sin mu Stjepan II, kasniji ban (1322–1353). Međutim ta je bosanska banska loza u sjeni i pod vlašću bibrirskog banstva i gospodstva nad Bosnom sve do godine 1322. kada Mladen II, silom prilika, gubi vlast u Hrvatskoj i Bosni. Jedina isprava o Mladenovu odnosu prema Stjepanu II. Kotromaniću je poznata molba koju ban Mladen šalje na papinski dvor u Avignon, na koju papa Ivan XXII. god 1318. (18. VII) odgovara pozitivno, dajući odgovor za oprost u vezi s ženidbom Stjepana, sina pokojnog Stjepana, bana bosanskog.³⁵ Papino pismo je upravljeno na "Dilecto filio nobili viro Stephano nato quondam Stephani bani Bosnensis". Mladen piše papi da je taj Stjepan, sin bosanskog bana, odlučio, potaknut vjerskim žarom i pobožnošću, iskorijeniti herezu koja se proširila u bosanskoj domovini (*que in Bosnensi patria*) i koja već dugo traje. Da bi tu svoju nakanu mogao što bolje ostvariti, odlučio je oženiti se kćerkom kneza Mainharda Ortenburškog, jer će mu i on u tome pomoći. Međutim ova plemenita djevojka je u četvrtom koljenu rodbinstva sa Stjepanom i zato ban Mladen moli papu da im podijeli oprost. Ovo je pismo bana Mladena, odnosno papin odgovor na njegovu molbu, veoma dragocjena isprava koja svjedoči o tadašnjem bosanskom banatu i usputno o samom banu Stjepanu I. Kotromaniću i njegovu sinu Stjepanu koji će kasnije iskoristiti pad Mladena II. i postati bosanskim banom god. 1322. u osobi Stjepana II. Kotromanića.

Želeći mir u svome bosanskom banatu i poučen smrću svoga strica Mladena I. ban Mladen II. daje dakle svome bosanskom velmoži, sinu bana Stjepana I. Kotromanića, priliku da se pokaže pred papom i katoličkim državama, kakva je bila i zemlja knezova Bribirskih. Do namjeravane ženidbe doduše nije nikad došlo, ali se kasnije pouzdano zna da je Stjepan II. Kotromanić bio katolički orijentiran i čak mu je brat Vladislav bio oženjen iz roda Bribirskih, bez obzira što je pri kraju Mladenove propasti stao na stranu njegovih protivnika i

³⁵ T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus ...*, VIII, str. 508.

što je od toga imao ogromnu korist – bosansko banstvo. Posrijedi je dakle bila politička borba za vlast. U toj su se borbi i neki od sinova kneza Hrvatina Stjepanića kasnije svrstali na stranu Mladenovih protivnika i pripomogli njegovoj propasti u Hrvatskoj i Bosni.

Mladen II. nosi naslov "ban Hrvata i Bosne i opći gospodar Humske zemlje" sve do god. 1322. kad mu ga je oduzeo ugarsko-hrvatski kralj Karlo Robert I. (1301–1342) uz pomoć Mladenovih protivnika, među kojima su bili i njegova braća i rođaci kao i neki od knezova Stjepanića, koji su pripomogli Mladenovom i vojnom porazu kod Blizne. Iza svih tih događaja uperenih protiv Mladena II. stajala je Venecija, koja je ujedno i najveći krivac njegove propasti. Ban Mladen je iz Knina odveden u Zagreb, a odatle u Ugarsku odakle se nikad nije vratio. Umro je god. 1341.

Takav je bio kraj drugog bosanskog bana iz roda Bribirskih, bana Mladena II, koga papa Ivan XXII. u svome pismu iz god. 1317. (20. VIII), bez obzira što ga opominje u vezi s primorskim gradovima, naziva "Mladinus princeps Croatorum et Bosne in provinciae Sclavonie",³⁶ a koji u ispravi izdanoj u Visočanima god. 1318. (10. IV), u kojoj dosuđuje vinograd i zemlju u Draganićima zadarskom građaninu Franji de Nosdrogna, sam sebe naziva: "Nos Mladinus secundus Croattorum (!) et Bosne banus terreque Hlm dominus generalis".³⁷ Posljednji put doznajemo da je on "banus Croatorum et Bosne" u njegovoj ispravi izdanoj u Hrašćanima god. 1322. (12. II), u kojoj sudi u pomirbi između Petra i Jakova, sinova Budisavljevih iz plemena Perkal, s njihovim rođacima zbog zemlje Črnica.³⁸

PRILOZI

1. *Prijevod povelje knezova Bribirskih izdane knezu Hrvatinu Stjepaniću u Skradinu god. 1301. (2. II). (prev. I. Gavran)*

Mi, Pavao, ban Hrvatâ, zajedno s predragom braćom Jurjem i Mladinom, knezovima dalmatinskih gradova, s našim preljubljenim sinovima Mladinom, Jurjem, Pavlom i Grgurom, knezovima Triju polja, Livna i Cetine, ovim pismom dajemo na znanje svima kojih se tiče. Brižno ocjenjujemo i po običaju pažljivo držimo na umu i ono što iziskuju zasluge vjernih (podanika), i iskrenu odanost te velike i vjerne usluge koje nam je revno i zdušno iskazao plemeniti muž Hrvatin, sin pokojnog Stjepana, knez Donjih Krajeva Bosne, zajedno sa svojom braćom, a tako i ubuduće, osobno i preko svojih baštinka, trajno i postojano namjerava ih nama i našim baštincima iskazivati. Potaknuti tom vjernošću, obećali smo i obećajemo da ćemo toga kneza Hrvatina i njegovu braću, baštinike i nasljednike baštinka, u

³⁶ IBIDEM, str. 457.

³⁷ IBIDEM, str. 402–499.

³⁸ T. SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus ...*, IX, Zagreb 1911, str. 52–53.

potpunosti zadržati u njihovim spomenutim posjedima te da im ih ni u čemu nećemo umanjiti. Štoviše, ako bi neki drugi težili ili pokušali da zaposjednu gradove ili da poruše i unište posjede toga kneza Hrvatina i njegove braće, mi ćemo im, protiv svih koji nastupe protiv njih, sami ili preko naših baštinikâ i nasljednikâ baštinikâ, savjetom i vojnom silom priteći u pomoć, podržavat ćemo ih i braniti, s pomoću Gospodnjom koliko mognemo. Nećemo, zbog nečije želje, napustiti našu vjernost, dok spomenuti knez Hrvatin i njegova braća, baštinici i nasljednici baštinikâ, budu vjerno i postojano služili i dok nam budu uvijek spremno, bez odlaganja i postojano, svim silama i mogućnostima, pomagali protiv bilo koga. Pošto smo mi njima i oni su sa svoje strane nama dali vjeru i obećanje te zahvalna srca ovo prihvatili. – Na spomen i za veću čvrstoću ovoga smatrali smo da uz ovu ispravu i obećanje koje nas veže treba dometnuti i naše pečate. Ako bi netko od nas ili naših baštinikâ ili nasljednikâ baštinikâ, s naše strane i naših potomaka, prekršio mir (što ne dao Bog!) i pokušao nešto protiv ove isprave, ili ako bi se to, s pripuštanjem Božjim, dogodilo kao posljedica naših čina (iako ne vjerujemo da će do toga doći), onda neka ga Bog i ljudi drže i smatraju kao očita kršitelja (zadane vjere). Dato u Skradinu, na blagdan Očišćenja slavne Djevice, godine Gospodnje 1301.

2. *Prijevod povelje knezova Bribirskih izdane knezu Hrvatinu Stjepaniću u Splitu god. 1304. (30. II). (prev. I. Gavran)*

Mi, Pavao, ban Hrvatâ, i Mladin, ban bosanski, i Mladin, knez triju polja i cijele zemlje Hum, Juraj, splitski, Pavao, trogirski i Grgur, šibenski knez, sinovi spomenutog gospodina P(avla), bana, dajemo na znanje svima kojih se tiče. – Pošto smo položili tjelesnu zakletvu nad tijelom Gospodina našega Isusa Krista i nad drvetom životvornog križa, obećajemo na svoju vjeru da ćemo plemenitog muža Hrvatina, kneza Donjih Krajeva Bosne, našeg dragog i vjernog kuma, i njegove sinove, kako treba i kako je o nama poznato, iskreno dragim i milim držati, voljeti i ljubiti. Njegove gradove, dobra i posjede nećemo od njega ni od njegovih sinova uzeti ni umanjiti. Neka on kod nas uživa svakovrsnu sigurnost i slobodu, nimalo se ne bojeći za svoju osobu, za svoje sinove i dobra, osim ako nam oni – što ne dao Bog! – učine očitu nevjeru. Da spomenuta vjera, naše obećanje i jamčenje ostanu trajno čvrsti, mi, Pavao, naprijed navedeni ban Hrvatâ, kao poglavar, najstariji (član obitelji) i kao otac, nalažemo – uz kaznu uskraćenja našeg blagoslova – i spomenutom Mladinu, banu bosanskom a našem predragom bratu, i spomenutim našim sinovima, da sve što je gore naznačeno već imenovanom knezu Hrvatinu, njegovoj braći i sinovima, potpuno i neokrnjeno opslužuju. Ako bi pokušali izmijeniti nešto od ovih obećanja, neka ih odmah zadesi prokletstvo svemogućeg Boga i svih svetih, i naše. Na spomen i za veću čvrstoću toga izdali smo ovu ispravu, pojačanu (osnaženu) zaštitom naših pečata. – Dato u Splitu, u kući braće propovjednika, na prvi dan iza Gospodnjeg uskrsnuća, godine Gospodnje tisuću trista četvrte.

3. *Prijevod povelje knezova Bribirskih izdane knezu Hrvatinu Stjepaniću u Skradinu god. 1305. (21. II). (prev. I. Gavran)*

Mi, Pavao, ban Hrvatâ i gospodar cijele Bosne, zajedno s našim predragim sinovima, Mladinom, bosanskim banom, Jurjem, splitskim, Pavlom, trogirskim, i Grgurom, šibenskim knezom, ovom ispravom dajemo na znanje svima kojih se tiče. – Položili smo tjelesnu zakletvu nad Kristovim tijelom u crkvi sv. Marije u Skradinu i obećali smo i obećajemo da ćemo uvijek i trajno biti pravi prijatelji kneza Hrvatina, našeg dragog i vjernog rodaka, i njegovih sinova, i da ćemo ih čistim srcem ljubiti. Od njegova vlasništva i cijele župe Donjih Krajeva Bosne, od gradova, zemljišta ili od neke druge njegove baštinske zemlje nećemo ništa smanjiti ili uzeti ni od samog kneza Hrvatina ni od njegovih sinova. Postupat ćemo na taj način da sam knez Hrvatina sa svojim sinovima, kad ide do nas i naših, kad boravi kod nas i kad se vraća, uvijek bude slobodan i siguran, da ne može i u naše zbog nečega sumnjati, da ga ne smijemo mi i naši, s nekog razloga, smicalice ili lukavštine zarobiti. Ako bi ga neki na bilo koji način optužili bez njegove krivnje da je učinio nevjeru, on nije dužan pred nama nekome odgovarati osim od svoje drage volje, nego se, unatoč tome, može vratiti u svoj vlastiti tabor, zdrav i neozlijeđen; ni mi ni naši nećemo mu praviti smetnje, protivljenja ili varke. Povrh toga obećajemo, pod gornjom vjerom i zakletvom, da ćemo spomenutog kneza Hrvatina i njegove sinove podržavati, braniti i pomagati i da se njega i njegovih sinova, radi nečijeg prijateljstva, ljubavi, uvažavanja, straha ili mržnje, ni u koje vrijeme nećemo odreći niti ga napustiti. Međutim, ako sam knez Hrvatina (ne dao Bog!) učini nama neku očitu nevjeru a ne mogne je ili ne htjedne ispraviti, otada pa kroz četiri mjeseca mi treba da mu prije svojim pismom javimo i očitujemo da se on i njegovi čuvaju od naših. U tom međuvremenu mi ne možemo nastupiti protiv njega i njegovih rodaka i dobara. Ili, ako bi on ili njegovi sinovi u međuvremenu došli pred nas, mi ih ne možemo zasuznjiti ili povrijediti, nego će oni biti sasvim slobodni i sigurni. – Obećajemo da će mo sve ovo u cjelini i pojedinostima, prema našoj pred Bogom zadanoj vjeri, nepovrijeđeno i potpuno opsluživati i čuvati, te da će i naši naprijed navedeni sinovi uvijek i trajno opsluživati spomenute stvari. Mi, P(avao), ban, ovo im nalažemo i zapovijedamo da izvrše, ako žele imati očinski blagoslov. Ako bismo nešto od naprijed rečenog promijenili (što se, uz pomoć Božju, neće dogoditi), tada neka nas smatraju pred Bogom i ljudima za nevjernike i krivokletnike. – Na spomen i za veću čvrstoću ovoga izdali smo ovu ispravu potkrijepljenu zaštitom naših pečata. – Dano u Skradinu, pri svršetku 8. dana, mjeseca veljače, godine Gospodnje 1305.

Milko Brković: THREE CHARTERS OF THE COUNTS OF BRIBIR
GIVEN TO BOSNIAN COUNT HRVATIN STJEPANIĆ

S u m m a r y

Three charters of the counts of Bribir that were given to count Hrvatin Stjepanić in 1301 (2nd February), 1304 (30th March) and 1305 (21st February) were documents by which safety and protection of property were guaranteed. These charters were interpreted correctly by former historiography. However, recently there have been some attempts to give different and wrong interpretations of these documents. One of the conclusions drawn from these interpretations was that the charters were private contracts between two noblemen about the oath of allegiance of communal defence. Another conclusion was that the authority of the counts of Bribir was never established in Bosna. In order to prove that the interpretations of the charters by older historians and connoisseurs of diplomas were correct the author made a new analysis of the documents and gave his interpretation according to which the counts of Bribir ruled firmly over Bosna even until 1322. (translated by Helena Peričić Jakovljević)